

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף שפות
הפיקוח על הוראת העברית ביסודי

קריאה של כתבות אקטואליות בכיתה

תוכנית הוראה לקידום האוריינות הלשונית

בכיתות ד-ו

התוכנית מבוססת על מודל ההוראה ההוליסטי

"מאקס לשיעור"

פיתוח התוכנית

ד"ר לימור קולן, מנהלת תחום דעת עברית בגיל הרך וביסודי
יפעת פרידמן, מדריכה ארצית, הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית, אגף
שפות

ייעוץ פדגוגי

ד"ר אפרת קוצר, מדריכה ארצית, הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית,
אגף שפות
ליבנת בביוף, מדריכה מחוזית בתחום העברית: חינוך לשוני, מחוז תל-אביב

עריכת לשון

יפעת פרידמן, מדריכה ארצית, הפיקוח על הוראת העברית ביסודי, המזכירות הפדגוגית, אגף
שפות

תשפ"ו 2025

קריאה של כתבות אקטואליות בכיתה

תוכן עניינים

4	מבוא
7	כתבות אקטואליות – מאפיינים טקסטואליים
8	מטרות התוכנית
9	תוכנית ההוראה
13	מודל ההוראה "מטקסט (אקטואלי) לשיעור"
19	נתיבים ללמידה אוריינית על מצע של כתבה אקטואלית
	הדגמה
24	נספח 1 – סקירה תיאורטית – קריאה של כתבות אקטואליות
	בכיתה בלמידה האוריינית
27	נספח 2 – מהי כתבה עיתונאית?
32	ביבליוגרפיה

קריאה של כתבות אקטואליות בכיתה

מבוא

תוכנית הוראה זו עוסקת בקריאה של כתבות אקטואליות בכיתה, והיא מותאמת לכיתות ד-ו. ייחודיותה של התוכנית נעוצה בכך שהיא מפגישה את התלמידים עם טקסטים אקטואליים ואוטנטיים הלקוחים מהעיתונות היומית, מכתבי עת ומירחונים לילדים. הכתבות האקטואליות מהוות כר בלתי נדלה של תכנים אקטואליים – חברתיים, סביבתיים, תרבותיים ואחרים. קריאה של כתבות אקטואליות פותחת בפני התלמידים צוהר לעולם האקטואליה, וחושפת אותם למרחש בארץ ובעולם במעגלי קרבה שונים. דרך הטקסטים האקטואליים שהתלמידים יקראו במהלך השנה, הם לא רק יפתחו וישכללו את כישוריהם האורייניים, אלא גם יעשירו את עולמם האינטלקטואלי והערכי.

תלמידים צעירים העוסקים באקטואליה בסביבה הבית ספרית מבינים טוב יותר את העולם בו הם חיים, בעלי מודעות לסוגיות שעל סדר היום הציבורי, מסוגלים לקחת חלק בשיחה אקטואלית ולפתח חשיבה ביקורתית ומודעות חברתית וקהילתית. תלמידים אלה אף יוכלו לשמש בעתיד סוכני שינוי בחברה מגוונת ומשתנה, כמו זו שאנו חיים בה היום.

הכתבות האקטואליות יתווספו לרפרטואר הטקסטים אותם קוראים התלמידים, יגונו וירחיבו את ההתנסויות האורייניות שלהם ויפתחו עולמות של ידע – ידע תוכן אקטואלי, ידע אורייני וידע לשוני. הן מזמנות קריאה המערבת חשיבה ביקורתית והיכרות עם מאפייני הכתיבה העיתונאית.

נסכם מספר יתרונות מובהקים להוראת שפה באמצעות טקסטים אקטואליים:

גיוון ורלוונטיות – העיתונים מספקים תוכן מגוון המתעדכן מדי יום. ניתן למצוא בהם סוגיות אשר עומדות על סדר היום החברתי, המדיני והעולמי, כאלו שהתלמידים נחשפים אליהן אך לא תמיד לומדים אותן או מדברים עליהן. העושר והגיוון מאפשרים התאמה רחבה לשונות, לגיל התלמידים, ליכולות האורייניות שלהם ולתחומי העניין שלהם.

זמינות – הכתבות זמינות למורים ולתלמידים באופן מודפס ודיגיטלי. הזמינות והקלות שבהן אפשר להגיע לכתבות אקטואליות עדכניות ורלוונטיות מהוות יתרון בלמידה האוריינית בשיעורי עברית.

סקרנות, עניין ומוטיבציה – תלמידים יכולים למצוא עניין רב בקריאת כתבות אקטואליות, בין אם הן נוגעות לעניינים הקרובים לעולמם, ובין אם הן נוגעות לנושאים חדשים הרחוקים מעולמם. קריאה של כתבות אקטואליות מעוררת את הסקרנות האוריינית, מגבירה את העניין ומחדדת את הקשב ואת המוטיבציה לקריאה מהנה וחוייתית.

הרחבת ידע עולם וצמצום פערים אינטלקטואליים – הכתבות האקטואליות מעשירות את ידע העולם של התלמידים ופותחות בפניהם אפיקים חדשים שהם טרם נחשפו אליהם. ידע עולם נקשר עם אוצר מילים, והללו תורמים להבנה ולהבעה בשיח הדבור והכתוב. תלמידים שפחות נחשפים בבתייהם לעיתונים ולידע עולם אקטואלי, משלימים את הפערים בשיעורים בכיתה.

[להרחבה ראו [קריאה של כתבות אקטואליות בכיתה בלמידה האוריינית](#)]

הזדמנויות ואתגרים בהוראת כתבה אקטואלית בשיעורי שפה

הוראה של כתבות אקטואליות בשיעורי שפה היא דרך עשירה ומגוונת לפיתוח כישורים אוריינים, חשיבה ביקורתית ומעורבות אזרחית, אך היא טומנת בחובה גם אתגרים שיש לתת עליהם את הדעת.

כאמור, ההזדמנויות בהוראת כתבות אקטואליות בשיעורי שפה כוללות חיבור של הלומדים לעולם האמיתי, ולפיכך יצירת עניין, מעורבות ועיסוק בסוגיות רלוונטיות המאפשרות דיון בנושאים חברתיים, סביבתיים ועכשוויים. כמו כן, הלומדים מפתחים את אוריינות המידע שלהם, ולומדים לזהות עובדות מול דעות, ואף לומדים לזהות מקורות אמינים ולהבחין בידיעות כוזבות ("פייק ניוז"). זוהי הזדמנות מצוינת ללמד את התלמידים להצליב בין מקורות מידע ולבחון את אמינותם. בנוסף, באמצעות הכתבות האקטואליות אפשר לחזק את כישורי השפה של הלומדים, להעשיר את אוצר המילים והביטויים שלהם מתוך הקשר רלוונטי, ולחשוף אותם

לסגנונות כתיבה שונים ולמבנים תחביריים מגוונים. באמצעות כתבות אקטואליות התלמידים לומדים להבין נקודות מבט שונות (של הכותב ושל אנשים אחרים), ואף לומדים לסכם ולזהות ניסוחים שונים של כותרות. העיסוק בכתבות אקטואליות מעודד חשיבה ביקורתית ודיאלוג בין תלמידי הכיתה, הבעת דעה ועמדה של הלומדים בנוגע לנאמר בכתבה, ובהמשך גם הבעת טיעונים מנומקים ומבוססים ואף השתתפות בדיון. בנוסף, העיסוק בנושאים אקטואליים מאפשר חיבור בין שיעורי שפה לתחומי דעת אחרים, כמו היסטוריה, אזרחות, תנ"ך, גאוגרפיה, מדעים ועוד.

עם זאת, העיסוק בכתבות אקטואליות בשיעורי שפה מעמיד גם אתגרים שונים. כתבות רבות עוסקות בנושאים טעונים, כמו מלחמה, פוליטיקה, אלימות ונושאי מגדר מורכבים. לפיכך, נדרש שיקול דעת פדגוגי מוקפד בבחירת כתבה המותאמת לגיל הלומדים, לרקע התרבותי שלהם ולמאפייני הכיתה (רמות למידה, רגישויות ייחודיות הקיימות בכיתה ועוד).

בנוסף, פערי ידע ורקע חברתי-תרבותי עשויים להקשות על תלמידים מסוימים לתיהלך הקריאה של כתבות אקטואליות. תלמידים מסוימים עשויים להתקשות בהבנת כתבות אם חסר להם ידע קודם בנושא, או אם הם מגיעים מרקע תרבותי וחברתי מסוים. כמו כן, השפה העיתונאית עשויה להיות גבוהה או מורכבת עבור תלמידים צעירים או מתקשים, ולכן נדרשת בחירה מושכלת של כתבה מתאימה מבחינה לשונית (שמצד אחד תהיה מתאימה ברמת הקריאות שלה ללומדים ומצד שני תחדש ותעשיר את שפתם). דבר נוסף שחשוב לשים לב אליו הוא שעיסוק תדיר בכתבות אקטואליות דורש מהמורה לעדכן מפעם לפעם את חומרי ההוראה, משום שכתבות אקטואליות "מתיישנות מהר". על המורה לבחור במקורות אמינים אשר מומלצים על ידי הפיקוח על הוראת השפה ביסודי. זאת ועוד, לעיתים על המורה לאזן בין נקודות מבט שונות המצויות בכתבה על מנת שלא לקדם אג'נדה מסוימת. חשוב לעודד גיוון של עמדות, לטפח חשיבה ביקורתית ולא "להטיף" ללומדים. לשם כך, במקרים מסוימים כדאי להשוות בין שתי כתבות שונות העוסקות בנושא מסוים, אשר מציגות נקודות מבט שונה על אותו אירוע. בנושאים שנויים במחלוקת כדאי לנסח עם התלמידים טענות ונימוקים בעד ונגד (טיעון).

כתבות אקטואליות – מאפיינים טקסטואליים

כתבה אקטואלית (וגם ידיעה עיתונאית) היא טקסט סיפורי מידעי העוסק באירוע אקטואלי. מטרתה להביא בפני הקוראים (או הצופים והמאזינים) מידע מעודכן, מעניין ורלוונטי מזווית הראייה של הכותב. הכתבה מתפרסמת באמצעי תקשורת כגון: עיתון מודפס ודיגיטלי, רשתות חברתיות, רדיו וטלוויזיה.

מאפיינים בולטים:

- * בכתבה משולבים סוגים שונים של כתיבה: תיאור, דיווח וסיפור.
- * הכתבה מתמקדת לרוב בעובדות ולא בפרשנות. עם זאת, עמדת הכותב יכולה לבוא לידי ביטוי בבחירת הפריטים המודגשים, בסדר הופעתם ובבחירת המילים לתיאור האירועים.
- * ישנן גם כתבות עמדה, שמטרתן להביע דעה בנושא מסוים על מנת להשפיע על הקוראים ולהביא לשינוי.
- * לכתבה אין מבנה פנימי קבוע, והיא עשויה לכלול את הרכיבים הבאים: כותרת, פתיח וגוף הכתבה. הכותרת כתובה לרוב במילים המושכות את תשומת ליבם של הקוראים. היא מנוסחת בדרך כלל בתמצות ובדחיסות, וכוללת מספר מאפיינים רטוריים: שימוש בנקודתיים במקום בפועלי אמירה, השמטת מילת היחס, שימוש בסביל ושימוש בשמות פעולה (במקום בפעלים). ניתן להבחין בין כותרות מוסרות מידע לכותרות מסקרנות. לעיתים מופיעה תחתיה כותרת משנה המרחיבה את הכותרת הראשית, ולעיתים אף מופיע פתיח הכולל סיכום עובדתי ורעיוני של הכתבה כולה.
- * תיאור האירועים: בכתבות ישנם לרוב תיאורים של התרחשויות בזמן עבר והווה. השילוב מתבטא בשימוש בזמנים שונים של פעלים, וכן בשימוש במילות קישור לציון הקשרים הלוגיים בין המבעים, בדגש על יחסים של זמן וסיבה.
- * תוכן הכתבה נמסר בדרכים שונות: בציטוט ישיר, בדיווח עקיף ללא נקיטת עמדה, בדיווח עקיף מתייג, בדיווח מסכם ומפרש.
- * בכתבה לעיתים קרובות משולבים אמצעים חזותיים, כגון תמונות מצולמות, טבלאות ודיאגרמות.

[להרחבה על מאפייני הכתבה העיתונאית ראו נספח 2 – עמודים 27-30].

מטרות התוכנית

1. פיתוח סקרנות אינטלקטואלית ואוריינית
2. הרחבת ידע עולם בנושאים אקטואליים ואחרים
3. פיתוח כישורי קריאה והבנת הנקרא:
 - ☒ גיבוש ציפיות והשערות על אודות הטקסט ועל עמדת הכותב
 - ☒ איתור מידע מפורש
 - ☒ הבנת התוכן תתבסס על היסקים ועל השלמת פערים
 - ☒ הבחנה בין עובדות לפרשנות
 - ☒ זיהוי רכיבי תוכן הכתבה
 - ☒ זיהוי עמדת הכותב וקולות שונים בטקסט
 - ☒ זיהוי המסרים הגלויים והסמויים בכתבה
 - ☒ זיהוי ואפיון נסיבות השיח
 - ☒ זיהוי דרכי מסירת הדיבור בטקסט
 - ☒ זיהוי האמצעים החזותיים בטקסט והקשר בינם לבין משמעות הידיעה
4. הרחבת אוצר מילים וידע לשוני:
 - ☒ אוצר מילים וביטויים הרווחים בכתיבה העיתונאית
 - ☒ חלקי הדיבור והשימוש בהם לצורכי הבנה והבעה בשיח הדבור והכתוב
 - ☒ מבנים תחביריים וסימני הפיסוק כאמצעי רטורי להעברת מסרים
5. פיתוח כישורי הבעה בכתב ובעל־פה
6. טיפוח קריאה ביקורתית וחשיבה ביקורתית
7. טיפוח ערכים חברתיים, קהילתיים וסביבתיים
8. התנסות בהכנת כתבה כתובה ודבורה בנושאים אקטואליים או בזיקה לתחומי דעת שונים (גאוגרפיה, היסטוריה, תנ"ך, מדעים, מולדת).

תוכנית ההוראה

המפגש האורייני עם כתבה אקטואלית יכול להיעשות בקריאה של כתבות אקטואליות מודפסות או דיגיטליות, בצפייה בכתבות המשודרות במדיה החברתית או במשדרי הטלוויזיה לילדים. התהליכים האורייניים מושפעים מאופנות השפה – קריאה, צפייה או האזנה, ממאפייני הטקסט ומנסיבות השיח. עם זאת, תיהלך המפגש האורייני יהיה גנרי ובהלימה לעקרונות המודל "מטקסט לשיעור" המלווה בשנים עשר נתיבים לקידום רכיבי האוריינות הלשונית לצורך העמקה והעשרה.

דגשים והנחיות

1. המפגשים האורייניים עם כתבות אקטואליות ייעשו במסגרת שיעורי עברית. הכתבות האקטואליות יתווספו לטקסטים אותם קוראים התלמידים מתוך ספרי הלימוד ומיחידות ההוראה.

2. העיסוק בנושאים אקטואליים מחייב רגישות וחינוך לצריכה מושכלת, אחראית ומבוקרת של אקטואליה. חשוב להתעניין באופן שבו התלמידים חשופים לעניינים אקטואליים ולתרבות הצריכה שלהם. נעורר מודעות ועניין בקרב התלמידים בנוגע לצריכת אקטואליה, נשוחח עימם על החשיבות של קריאת כתבות אקטואליות ונדגיש כי קיים חיבור בין הנושאים האקטואליים הנלמדים בבית הספר לבין חייהם כאזרחים במדינה ובחברה בה הם חיים. אם נהיה עקביים לאורך שנת הלימודים, נצליח להרחיב את ידע העולם שלהם בכל המובנים ונסייע להם להיות אזרחים מעורבים ובעלי חשיבה ביקורתית. בשיחה עם התלמידים אפשר להעלות את הנושאים הבאים:

- * נשוחח עם התלמידים על חשיבות העיסוק באקטואליה.
- * נשאל אותם אם הם קוראים עיתונים או כתבי עת לילדים או צופים בזמנם הפנוי בשידורים מקוונים.
- * נשאל אותם אם הם צופים במהדורות החדשות לילדים או במהדורות החדשות למבוגרים.

- * נתעניין בסוגי העיתונים והכתבות (המודפסות והמשודרות) שהם מכירים או צורכים באופן קבוע.
- * נחשוף אותם לכתבי עת ולירחונים לילדים במהלך שנת הלימודים (חשיפה הדדית בה גם הם ישתפו אותנו בכתבי עת, בעיתונים ובכתבות שהם קראו).
- 3. יש להפעיל שיקול דעת בבחירת הכתבות לקריאה עם התלמידים בכיתה. לא כל כתבה שאנו מוצאים כי היא מעניינת, היא גם רלוונטית ומתאימה להוראה בכיתה. על המורה לקרוא את הכתבה או לצפות בה במלואה לפני הבאתה לתלמידים.
- יש להביא בחשבון מספר היבטים בבחירת כתבה לקריאה עם התלמידים בכיתה.**
 - שיקולי דעת בבחירת כתבה אקטואלית:
 - * יש לבחון את מידת הרלוונטיות של תוכן הכתבה ואת התאמתה לתלמידים (לפי שכבת הגיל והמאפיינים הייחודיים של הלומדים).
 - * יש להימנע מבחירת כתבות בעלות תוכן רגיש שעלול לפגוע בתלמידים.
 - * יש לבחון את התאמת הכתבה מבחינת לשון הטקסט.
 - * רצוי לבחור כתבות בנושאים חברתיים וסביבתיים, המדגישות תכנים ערכיים.
 - * רצוי לבחור כתבות הכוללות נושאים שהתלמידים יכולים למצוא בהם עניין וחיבור אישי.
 - * רצוי לבחור כתבות בעלות ערך להעשרת ידע העולם של התלמידים (קהילה, מדינה, עולם).
 - * רצוי לבחור כתבות שיכולות לפתח אצל הלומדים קריאה ביקורתית וחשיבה ביקורתית.

להלן יובאו המלצות לכתבות אקטואליות המתאימות להוראה בכיתות ד-ו:

- * כתבות מירחונים ומכתבי עת לילדים מתוך פורטל עובדי הוראה – [תחום דעת עברית: חינוך לשוני](#).
- * כתבות מהעיתונות המקוונת: Ynet – כתבות המתאימות לילדים ולבני נוער.
- * כתבות מהעיתונות המודפסת: ירחון בעברית קלה "סימניה" (ניתן לרכוש את כתב העת בגפ"ן; חלק מהכתבות זמינות ב[פורטל תחום דעת עברית: חינוך לשוני](#)); כתבות אופטימיות מהעמוד האחרון של "ידיעות אחרונות".
- * [חדשון בעברית קלה](#), משרד החינוך

להלן יובאו המלצות למהדורות משודרות לילדים ולבני נוער (כהשלמה לכתבה

הכתובה):

- * המהדורה הצעירה של רשת 13 - [המהדורה הצעירה | רשת 13](#)
- * המהדורה הצעירה של חדשות N12 - [המהדורה הצעירה](#)
- * חדשות לילדים של ערוץ 7 - [חדשות לילדים: מה זה "חרבות ברזל" - פרק 1 | general.newsSeven](#)
- * ערוץ מאיר לילדים - [חדשות מאירות | ערוץ מאיר לילדים](#)

עקרונות דידקטיים ופסיכופדגוגיים להוראה של כתבות אקטואליות בכיתה

1. חשוב שכל תלמיד יקבל עותק של הכתבה.
2. תתבצע קריאה שיתופית של הכתבה, אשר תלווה בקריאה עצמית של התלמידים.
3. הלמידה תשלב עיון ודיון ביקורתי בכתבה. חלק ממהלכי הגילוי והחקר בשיעור יהיו באמצעות הובלת התלמידים בדיון פורה במליאה (קריאה דיאלוגית של הכתבה עם עצירות מונחות לצורך שאילת שאלות המקדמות הבנה בממדיה השונים והבהרת מושגים).
4. קידום רכיבי האוריינות הלשונית תיעשה בגישה הוליסטית ואינטגרטיבית שמאפייניה: למידה המעוגנת בתוכן ובהקשר; בסיסי הידע והמיומנויות יילמדו בתוך ההקשר האורייני. הלמידה תתבסס על יחסי הגומלין הקיימים בין רכיבי האוריינות הלשונית ותדגיש אותם, לדוגמה: שטף הקריאה תורם להבנה של הטקסט ומתפתח בעקבות ההתנסויות בקריאת הטקסט; אוצר המילים אף הוא תורם להבנת הטקסט ומתרחב בעקבות הקריאה של הטקסט, מילות הקישור מסבירות מהם היחסים בין המשפטים בפסקה, ובכך הן מסייעות להבנת המסר הכתוב. לפיכך, המפגש האורייני שוזר בתוכו פעילויות המקדמות את כל בסיסי הידע והמיומנויות באופן הוליסטי ההולם את נסיבות השיח.
5. תיהלך המפגש האורייני ייעשה לפי מודל ההוראה "מטקסט לשיעור", הכולל: **פעילויות טרום-המפגש עם הכתבה; קריאה מנוטרת הבנה, דיאלוגית ופעילה; פעילויות לאחר הקריאה לצורך הבניית ידע, העמקה והעשרה** – דרך שנים עשר נתיבים להוראה הניתנים לבחירה.

6. ההוראה המומלצת משלבת בין קריאה שיתופית במליאה ללמידת עמיתים בקבוצה קטנה ובחברותא.

7. המפגש האורייני ילווה בשיח אורייני־דיאלוגי המזמן שאילת שאלות, שיתוף בדעות ודין מעמיק בסוגיות העולות מן הכתבה האקטואלית.

8. המפגש האורייני ילווה בשיח מטא־לשוני ומטא־טקסטואלי, שבו יודגש האופן שבו האמצעים הלשוניים הבולטים בכתבה מסייעים להעברת המסר (קודם יתבצע זיהוי של האמצעים הלשוניים הבולטים, ולאחר מכן תתבצע בדיקה כיצד הם משרתים את המסר).

9. נגישות אוריינית – נגישות אוריינית תוצע לתלמידים הזקוקים לכך בשל חוסרים בתחומי השפה והאוריינות.

דוגמאות לנגישות אוריינית:

* הקראה קולית של הטקסט (הקראה של המורה או הקראה דיגיטלית באמצעות אוטאר) לתלמידים שקריאתם אינה שוטפת דיה. עבור תלמידים אלה הקריאה העצמית תיעשה רק לאחר שהאזינו לטקסט המוקרא.

* היכרות עם אוצר מילים: פירוש המילים המהותיות להבנת הטקסט ייעשה על פי צורך ובהתאמה אישית. היכרות עם המילה יכולה להיעשות טרום־המפגש עם הטקסט או במהלך הקריאה עצמה, בשיח, בחקירה או באמצעות מחסן מילים.

* ייצוג חזותי של מבנה הטקסט: נבצע היכרות מקדימה עם מבנה הטקסט באמצעות תרשים חזותי. נדגיש מילות קישור מרכזיות אשר קשורות למבנה הטקסט.

[להרחבה בנושא **נגישות אוריינית** ראו [חוזר המפמ"ר תשפ"ו](#)]

מודל ההוראה "מַטְקֶס" (אקטואלי) לשיעור

המפגש האורייני ותיהלוך הטקסט יתבצעו דרך שלושה שלבים. לכל אחד מהשלבים יש מטרות שונות ותהליכי הוראה ולמידה אופייניים:

שלב ראשון פעילויות טרום-המפגש עם הטקסט
שלב שני קריאה של הטקסט ותיהלוך הטקסט
שלב שלישי פעילויות לאחר הקריאה של הטקסט 12 נתיבים ללמידה אוריינית

להלן יפורטו ויודגמו כל אחד משלבי התיהלוך של המפגש האורייני. בחלק הראשון יוצגו מהלכים גנריים הכוללים הצעות דידקטיות ("הפעילות"), ולצידם יוצגו שיקולי הדעת הדידקטיים והפסיכופדגוגיים ("שיקולי דעת").

בחלק השני של תוכנית ההוראה מצורפת [הדגמה](#) הכוללת את כל רכיבי המודל הגנרי באופן הוליסטי. ההדגמה מתבססת על הכתבה "[שינוי היסטורי במזרח התיכון: משטר אסד נפל, המורדים השתלטו על סוריה](#)", מאת אייל פיטרו. הכתבה לקוחה מתוך כתב העת "סימניה", גיליון ינואר 2025.

[[הדגמה ליישום מודל ההוראה ההוליסטי על הכתבה "שינוי היסטורי במזרח התיכון:](#)

[משטר אסד נפל, המורדים השתלטו על סוריה"](#)]

שלב ראשון פעילויות טרום-המפגש עם הטקסט	
לפני קריאת הכתבה נכין את התלמידים לקראת המפגש עם הכתבה. מטרות הפעילות: 1. לעורר את הסקרנות האוריינית והציפייה לקראת הקריאה. 2. להציף ידע עולם הקשור לתוכן הכתבה, ובמקרה הצורך להרחיב אותו. 3. להכיר מילים מהותיות להבנת הכתבה. הפעילויות יסייעו בגישור ראשוני ומקדים בין תוכן הכתבה לבין הידע של התלמיד.	
שיקולי הדעת	הצעות לפעילות
היכרות מוקדמת עם תוכן הכתבה באמצעות סרטון רלוונטי תורמת להבנת הכתבה וגם לעירור הסקרנות לקריאתה. המידע המקדים שמספק הסרטון מעורר את הסקרנות לקרוא את הכתבה במטרה לקבל פרטים נוספים על הנושא.	צפייה בסרטון הרלוונטי לתוכן הכתבה ולמידה מתוך הסרטון. נבקש מהתלמידים להתייחס לתוכן הסרטון בשיח ובכתיבה.
התבוננות בתמונות המצויות בכתבה או בתמונות הקשורות לתוכן הכתבה והפקת מידע מהן.	התבוננות בתמונות המצויות בכתבה או בתמונות הקשורות לתוכן הכתבה והפקת מידע מהן.
פעילות התורמת לקידום הנגישות לעולם התוכן של הכתבה וגם לעירור הסקרנות האוריינית. התלמידים יחליפו רשמים וציפיות לקראת קריאת הכתבה. זוהי הזדמנות עבור התלמידים להפגין ידע וליצור חיבור ראשוני לנושא.	עיון ודין בכותרת – נזמין את התלמידים לקרוא את הכותרת ולהתייחס אליה. נשאל: במה עוסקת הכתבה לדעתכם? מה מסקרן בכותרת? נעודד את התלמידים להעלות שאלות על אודות נושא הכתבה.
בירור של ידע עולם קודם – מתן אפשרות לתלמידים לחוש שותפים לנושא באמצעות העלאת ידע עולם הרלוונטי לתוכן. העלאת ידע קודם תורמת לסקרנות האוריינית ומפתחת ציפייה לקראת קריאת הכתבה. העלאת ידע קודם תורמת גם לקריאה הקשובה, בה הקורא מעדכן את הידע שלו תוך כדי הקריאה. העלאת ידע קודם תורמת גם לתחושת המסוגלות לקריאה.	נשאל: מה ידוע לכם על נושא הכתבה? נעלה זאת בשיח ואפשר גם בכתיבה.
ידע תוכן נחוץ להבנה של הטקסט. ככל שתוכן הכתבה מערב תכנים הרחוקים מעולמם של התלמידים, כך עולה הצורך להטרים ידע תוכן.	קריאה של קטעי מידע קצרים בסגנון "הידעת?!" בקטעי המידע מובא ידע תוכן באמצעות מספר עובדות מרכזיות.

הרחבת ידע תוכן על אודות נושא הכתבה מסייעת בהשלמת פערים עבור תלמידים הזקוקים לכך.	
אוצר מילים, כמו ידע תוכן, נחוץ להבנת הטקסט. בשלב טרום הקריאה ייבחרו רק מילים מהותיות להבנת הכתבה. ככלל, רצוי ללמוד מילים מתוך הקשר. היכרות מוקדמת עם אוצר מילים מהותי תורמת להבנת הטקסט, לקריאה רהוטה שלו ולתחושת המסוגלות לקריאתו.	היכרות מקדימה עם מילים מרכזיות הנחוצות להבנת הכתבה. אפשר לעשות זאת דרך חקירת מילים וכתובת הגדרות, או דרך פעילויות חווייתיות, כגון תשבץ.
פרטים אלה מספקים מידע נוסף על הכתבה, ומאפשרים לקורא לקבל תמונה רחבה יותר הנוגעת לתוכן הכתבה ולנסיבות שהביאו לכתיבתה. בירור נסיבות השיח מאפשר לקוראים להבין את ההקשר של הכתבה ואף את המטרה שלשמה היא נכתבה.	בירור נסיבות השיח – *זיהוי כותב הכתבה ותפקידו *בימת הפרסום (מקום פרסום הכתבה) *תאריך פרסום הכתבה (הרלוונטיות של הכתבה – לא תמיד נמדדת על סמך התאריך) *עיון ודיון בכותרת ובמאפייניהם התוכניים והרטוריים-לשוניים *התייחסות לאירועים, לתרשימים ולגרפים הנלווים לכתבה *העלאת השערות לגבי המטרה התקשורתית-חברתית של הכתבה (מדוע היא נכתבה ולאילו מטרה) אחרי קריאת הכתבה נחזור להשערות שהעלינו באשר למטרותיה.
שלב שני קריאה של הטקסט ותהליך הטקסט	
נזמין את התלמידים לקרוא את הכתבה. המטרה היא לעודד קריאה מנוטרת הבנה. ישנן דרכים שונות לניהול אופן הקריאה בכיתה: קריאה שיתופית מונחית, קריאה שיתופית בצוותא (בחברותא), קריאה קולית על ידי המורה, קריאה קולית על ידי התלמידים, קריאה עצמית דמומה, שילוב של קריאה דמומה וקריאה קולית. הבחירה באחת מדרכי הקריאה תלויה במאפייני התלמידים, בכישוריהם השפתיים והאורייניים ובמאפייני הכתבה. מומלץ לשלב בין אופני הקריאה השונים באופן מותאם ומיטבי. כך יתאפשר לתלמידים להיות עצמאיים בקריאה, ובד בבד ליהנות מקריאה משמעותית ובעלת ערך, כאשר היא מלווה בעצירות, בשאלות ובדיאלוג מונחה ומודרך.	

ככלל, המפגש עם הטקסט ייעשה בגישה <u>הדיאלוגית</u>, בין אם הוא מוקרא לתלמידים ובין אם הם קוראים את הטקסט בקריאה שיתופית או בקריאה עצמית. הדיאלוגיות תבוא לידי ביטוי בשיחה המתפתחת בין התלמידים לבין הטקסט (כתהליך נרכש), בין התלמידים לבין עצמם בתגובה לטקסט, ובין המורה לתלמידים בהתאם לעצירות שהיא בוחרת לעשות במהלך קריאת הטקסט כהזמנות לשיחה. בקריאה עצמית ובקריאת עמיתים (קריאה בחברותא) אפשר לעודד שיחה ותגובה לטקסט באופן ספונטני ויזום בידי הלומדים, או באופן מכוון ומונחה (למשל באמצעות סימון הטקסט לצורך עצירה לשיחה, באמצעות שאלות מנחות קריאה וכדומה). הקריאה הדיאלוגית תורמת להאזנה ולקריאה קשובה ופעילה. היא מעמיקה את החיבור לטקסט ואת הבנתו, ומעוררת סקרנות וחשיבה במהלך קריאתו. מאפייני השיחה שמתפתחת במהלך ההאזנה לטקסט המוקרא או במהלך הקריאה של הטקסט תלויים בסוג הטקסט ובמאפייניו. רצוי לעודד <u>הזמנה לתגובה ולשיחה</u>, לתכנן מראש את העצירות המיועדות לשיחה ולהגדיר את מטרותיהן. חשוב לתכנן את השיח המתפתח במהלך הקריאה.	
הצעות לפעילות <u>קריאה דיאלוגית מונחית</u>	שיקולי הדעת ההקראה הקולית משחררת את התלמידים ממלאכת הקריאה של הטקסט, מאפשרת להם ליהנות מהאזנה לטקסט המוקרא ולהבנות את משמעותו. חשוב שההקראה תזמן שיח שמתפתח תוך כדי ההתקדמות בקריאה, במהלכו יוזמנו התלמידים להגיב לתכנים ולרעיונות. בשלב זה נאפשר תגובות, אך לא נשהה בהן לזמן ממושך. העמקה בתכנים תיעשה בקריאה חוזרת ומעמיקה של הטקסט.
<u>קריאה מונחית בקבוצה קטנה</u>	קריאה מונחית בקבוצה קטנה היא המסגרת המיטבית לניהול של מפגש אורייני בבית הספר היסודי. באופן זה המשתתפים לוקחים חלק פעיל בבניית משמעות הטקסט, והקריאה תורמת להרחבת נקודות המבט. קריאה מונחית בקבוצה קטנה מתאימה הן למטרות של קידום הישגים והן לצורך צמצום פערים. מומלץ שהקריאה הראשונה תיעשה בידי המורה, ובקריאה החוזרת התלמידים יוכלו לקחת חלק בקריאה.
<u>קריאה עצמית דמומה</u> התלמידים יוזמנו לקרוא את הכתבה בקריאה דמומה. הקריאה תלווה בעצירות המסומנות בטקסט מבעוד	אפשר לבקש מהתלמידים לקרוא תחילה את הכתבה (או את החלק הראשון שלה) בקריאה דמומה, ולכתוב לעצמם משהו חדש שלמדו ומשהו שלא כל כך הבינו או שהם מעוניינים להעמיק בו.

אפשר לשבץ בטקסט עצירות מתוכננות מראש עם שאלות לבירור עצמי בחשיבה או בכתיבה. השאלות המלוות את הקריאה תורמות לקריאה פעילה ומנוטרת הבנה.	מועד, וישולבו בה פעילויות המזמינות את הקוראים להגיב לטקסט.
אם זה עדיין מוקדם מדי לבקש מהתלמידים לבצע קריאה דמומה בכוחות עצמם, נתחיל אנו בקריאה קולית מוטעמת ומותאמת. נבקש מהתלמידים לסמן בכתבה (תוך כדי הקריאה) מילים שאינן מוכרות להם או שאינן מובנות להם. נכתוב על הלוח משפטים / נושאים שהתלמידים אינם מבינים ורוצים להעמיק בהם. נוסיף על הלוח מילים חדשות שאינן מוכרות או שאינן מובנות לתלמידים, ונפרש אותן יחדיו.	<u>קריאה קולית על ידי המורה</u>
קריאה בחברותא כוללת הקראה קולית של התלמידים זה לזה. כל תלמיד מקבל פסקה לקריאה קולית. לתלמידים מוקצה זמן לקריאה עצמית, על מנת לברר אם יש מילים שאינן מובנות להם, זאת לפני הקריאה בחברותא. הם מתבקשים לכתוב לעצמם שתי שאלות שהיו רוצים לשאול את חבריהם לכיתה, הנוגעות לפסקה שהם קוראים. כך כל תלמיד בתורו קורא פסקה, מנהל שיח קצר עם חבריו, מאזין לפסקאות האחרות ומשתתף בשיח הנוגע להן. באופן זה התלמידים חשים לא רק שותפים לקריאה ולדיון, אלא גם אחראים על ניהול הקריאה והשיח. פעילות זו יכולה לעמוד בפני עצמה או להתלוות לקריאה הקולית של המורה במליאת הכיתה. לקריאה השיתופית מספר יתרונות: * היא תורמת לשיתופיות ולהנאה שבלמידת עמיתים; * היא תורמת להבנה של הטקסט. נקודות המבט השונות והשיח המתפתח בין התלמידים אודות הטקסט מרחיבים ומעמיקים את הבנת הטקסט. * היא מקלה על מלאכת הקריאה ומגבירה את המוטיבציה לקריאה; * היא תורמת להתפתחות הכישורים האורייניים - לתרגול הקריאה וההאזנה; * היא תורמת לוויסות הקריאה ולתזמון;	<u>קריאה קולית שיתופית בחברותא</u> הקריאה יכולה להתבצע בקריאה שיתופית עם עמיתים (קריאה בחברותא). התלמידים יחלקו את הכתבה ביניהם ויקראו אותה יחד בתורות. נסמן לתלמידים מקומות לעצירה ולשיחה על אודות מה שקראו.

היא רותמת את התלמידים להיות שותפים למלאכת הקריאה ולניהולה (קריאה דרוכה שאינה פסיבית).	
שלב שלישי פעילויות לאחר קריאת הטקסט	
לאחר קריאת הכתבה ולפני ההעמקה בה נזמין את התלמידים להתייחס למה שקראו. הפעילויות ישמשו מעין "כרטיס יציאה" משלב הקריאה הראשונה לקראת מעבר לקריאה מעמיקה, זאת לפני הבחירה באחד או יותר משנים עשר הנתיבים ללמידה. קריאה חוזרת ומעמיקה תיעשה דרך נתיבי הלמידה האוריינית.	
שיקולי הדעת	הצעות לפעילות
זוהי שאלה התופסת את הרעיון המרכזי של הטקסט ומנטרת הבנה. בהתבסס על תשובות התלמידים נוכל ליצור נתיבי למידה דיפרנציאליים ולכוון את התלמידים המתקשים באמצעות שאלות מנחות להבנת הרעיון המרכזי.	נשאל: במה עוסקת הכתבה? התלמידים יעלו על הכתב את תשובותיהם וישתפו בקבוצה.
פעילות זו תורמת לחיבור האישי של התלמידים לטקסט ולבקרה על הקריאה. הפעילות גם מאפשרת לתלמידים לחוש שותפים פעילים לתהליך הקריאה.	צינו דבר מה שהכתבה חידשה לכם או הפתיעה אתכם. התלמידים ישתפו בדיבור או בכתיבה.
השאלה תורמת להבנה של הכתבה ולקריאה ביקורתית. באמצעות תשובות התלמידים אפשר לקבל דעות מגוונות, ואף לחוות ולהעריך את עולם המושגים והידע של הלומדים.	נשאל: מהי לדעתכם המטרה שלשמה נכתבה הכתבה?
גם פעילות זו מאפשרת למורה לחוות ולהעריך את עולם המושגים והידע של הלומדים, כמו גם את תחומי הסקרנות והעניין שלהם. נקבל שאלות מגוונות וננסה לתת להן מענה בהמשך הלמידה.	נזמין את התלמידים לשאול שאלות על הכתבה שקראו. אפשר לבצע פעילות זו בחברותא.

נתיבים ללמידה אוריינית על מצע של כתבה אקטואלית

לאחר קריאת הכתבה נבחר נתיב אחד או יותר להעמיק דרכם את הקריאה ואת ההבנה של הכתוב. באפשרותנו לבחור להתמקד באחד או יותר משנים עשר נתיבי הלמידה הבאים. בכל אחד מהשיעורים נפעיל שיקולי דעת פדגוגיים בהתחשב במאפייני התלמידים, בפרופיל האורייני שלהם, במטרות הלמידה הכיתתיות והאישיות ובהקשר התמטי של הלמידה (תכנים ונושאים המארגנים את הלמידה האוריינית באותה העת). כמובן שגם נזהה אילו נתיבי למידה אורייניים מזמנת לנו כל כתבה מבין הנתיבים המוצעים להלן.

נתיבים ללמידה אוריינית

12

קריאה ביקורתית	אוצר מילים וביטויים	הבנת הנקרא בממדי ההבנה השונים
ידע לשוני	כישורי הבעה בכתב ועידוד כתיבה	כישורי הבעה בעל־פה ושיח מורחב
הבנה מטא־טקסטואלית	ערכים ומעורבות חברתית	חשיבה יצירתית וחשיבה מסדר גבוה
ידע עולם	למידה חברתית־רגשית	למידה אינטרדיסציפלינרית

להלן יוצג הסבר לכל אחד מנתיבי הלמידה האוריינית:

קריאה ביקורתית – נתיב למידה זה מתמקד בפיתוח מיומנויות של קריאה ביקורתית. קריאה ביקורתית מערבת מספר מיומנויות, ביניהן: היכולת לנתח מידע, להבחין בין עובדות לדעות, להעריך טענות ולהגיע למסקנות מושכלות תוך הטלת ספק ופתיחות למחשבה ביקורתית. פעילויות המקדמות קריאה ביקורתית הן שאלות מנחות המלוות את הקריאה הדיאלוגית. על המורה להכין מראש מספר שאלות מנחות, המכוונות את הקריאה הדיאלוגית במטרה לייצר אצל הקוראים קריאה ביקורתית בעלת משמעות עמוקה.

הבנת הנקרא בממדי ההבנה השונים – נתיב למידה זה מתמקד בפעילויות המקדמות את הבנת הכתבה על חלקיה השונים (הבנת הנקרא). קידום הבנת הכתבה ייעשה דרך ממדי ההבנה הבאים: איתור מידע מפורש מהטקסט; יצירת היסקים מבוססי טקסט והיסקים מבוססי ידע מעבר לטקסט; פירוש, פרשנות ואינטגרציה, הערכה וביקורת. להלן דוגמאות לפעולות אותן מבצעים התלמידים אשר מעידות על הבנה: להסביר רעיון במילים שלהם, להביא דוגמאות, ליישם את הרעיון בהקשר אחר, להצדיק או להתנגד לרעיון, להשוות את הרעיון לרעיון אחר, להכליל רעיונות, ליישם את המידע מן הכתבה בהקשר אחר, להעריך את התוכן (למשל: אמינות, עדכניות, בהירות והיתכנות) ועוד [להעמקה בנושא ראו [אסטרטגיות חשיבה מסדר גבוה](#)].

הבנה מטא-טקסטואלית – הבנה מטא טקסטואלית היא היכולת של הקורא להבין לא רק את תוכן הטקסט, אלא גם את האופן שבו הוא בנוי ומאורגן, או במילים אחרות "להבין את הטקסט על אודות הטקסט". הבנה זו כוללת את זיהוי מטרת הכותב (לשכנע, למסור מידע, לדווח וכו'), הבנת סוג הכתבה, שימת לב לאמצעים רטוריים בכתבה (מטאפורות, רכיבי לשון בולטים) ולתפקידם, הבנת מבנה הכתבה, מודעות להשפעת סגנון הכתיבה על הקורא והבנה רטורית של רכיבי הלשון הבולטים בכתבה (לדוגמה, שימוש בפעלים סבילים, ריבוי סימני פיסוק, ריבוי שמות תואר ועוד). למידה בנתיב זה תתמקד בהיכרות עם המבנה הפנימי של הכתבה: מאפייני הכותרת (עובדתית, פיקנטית, מגמתית), הפתיח, גוף הכתבה, דרכי מסירת המידע (דיווח ישיר, דיווח עקיף, דיווח ישיר מסתייג, דיווח מסכם ומפרש, הבעת עמדה וכו') ואמצעים חזותיים נלווים, כגון תמונות, תרשימים וטבלאות שתפקידם להמחיש ולהדגים את הכתוב. הבנה מטא-

טקסטואלית עוסקת גם בהבנת של נסיבות השיח: מי כתב את הכתבה? מהי המטרה של הכתבה? למי היא מיועדת (מי הנמענים)? איפה מתאים לפרסם כתבה מסוג זה? וכדומה.

אוצר מילים וביטויים – נתיב למידה זה מתמקד בהיכרות עם רפרטואר אוצר המילים והביטויים מתוך הכתבה. ייבחרו מילים מהותיות וביטויים מהותיים להבנת הרעיונות המרכזיים של הכתבה. למידת המילים והביטויים תיעשה באמצעות חקירתם בתוך הקשר.

ידע לשוני – נתיב למידה זה מתמקד בהיכרות עם מבנים מורפולוגיים ותחביריים רטוריים האופייניים לכתיבת כתבה: נזהה את הסגנון והמשלב הלשוני; נכיר את אופן השימוש בלשון לתיאור ההתרחשויות בכתבה (למשל, בכתבות מסוימות נעשה שימוש בשמות פעולה רבים, לעומת כתבות אחרות בהן נעשה שימוש בשמות פועל רבים או בפעלים סבילים). נעמוד על המאפיינים הלשוניים והרטוריים הבולטים בכתבה ועל תרומתם להעברת הרעיונות והמסרים העולים ממנה.

חשיבה יצירתית וחשיבה מסדר גבוה – קריאה של כתבות אקטואליות מזמנת פיתוח כישורי חשיבה מסדר גבוה, בפרט חשיבה ביקורתית וחשיבה יצירתית. אפשר לתת לתלמידים להתייחס לנושא הכתבה בדרכים רבות ומגוונות; ביצירת כרזה, בכתיבת מכתב, ביצירה של המחשה או בהעלאת הצעות ויוזמות לעולם טוב יותר. בנושאים מסוימים, כמו מחזור או שמירה על הסביבה, התלמידים יכולים להתייחס לכתבה באופן פעיל. לדוגמה, לאחר קריאת כתבה שעוסקת בחשיבות השמירה על הסביבה, התלמידים יכולים לתכנן שמירה על נקיון בית הספר והכיתה בדרכים יזומות. כך גם לגבי נושא המחזור בבית הספר ובנושאים אחרים.

* חשיבה ביקורתית היא היכולת לבחון ולהעריך מידע, דעות או רעיונות באופן מושכל, לגבש דעה או עמדה באופן עצמאי, לבחור בין חלופות ולקבל החלטות מנומקות. חשיבה ביקורתית כוללת את המיומנויות הבאות: הערכת מידע ומקורות מידע, טיעון, קבלת החלטות והטלת ספק.

* חשיבה יצירתית היא היכולת לחשוב על נושאים מוכרים בדרכים חדשות, להציע הסברים או פתרונות חלופיים, לייצר הקשרים חדשים בין תחומי ידע שונים ולהפיק תוצרים מקוריים, רלוונטיים ובעלי ערך. החשיבה היצירתית כוללת את המיומנויות הבאות: סקרנות ומקוריות, גמישות מחשבתית, תעוזה והתמדה, יצירת הקשרים

חדשים ויישומם בדרכים מגוונות, כגון יצירת כרזה, כתיבת מכתב, יצירה של המחשה או העלאת הצעות ויוזמות שישפרו את העולם ואת הסביבה.

כישורי הבעה ושיח מורחב – נתיב למידה זה עוסק בפיתוח כישורי השיחה והשיח המורחב של התלמידים. העיסוק בנושאים הבעריים המצויים בכתבות האקטואליות מאפשר לייצר שיח כיתתי פורה המבוסס על סקרנות, על מוטיבציה פנימית ועל עניין אמיתי של הלומדים. הסוגיות העולות בכתבות מזמנות שיח מורחב מסוג הסבר, טיעון ושכנוע. בנתיב למידה זה נעסוק לא רק בפיתוח שיח אורייני – דיאלוגי ומורחב, אלא גם בתרבות השיח ובכישורים לניהול השיח (לקיחת תור ותזמון התור, הבטחת התור, קשב הדדי). השיח הדיאלוגי מתאפיין בכך שכל משתתף תורם לשיחה, מגיב באופן מכבד לאחר, ובתוך כך מתהווה טקסט דבור חדש.

כישורי הבעה בכתב ועידוד כתיבה – קריאה של כתבות אקטואליות מעוררת סקרנות ומניעה לתגובה. אפשר לעודד את התלמידים להגיב לסוגיות העולות מן הכתבה גם בכתב. נעודד כתיבה של טקסטים מסוגים שונים למטרות שונות. אפשר אף לצאת מתוך דילמות העולות מן הכתבה האקטואלית לכתיבה של פסקת טיעון. כמו כן, באמצעות קריאת כתבות אקטואליות אפשר לתרגל עם הלומדים מיומנויות של כתיבת סיכום ומיזוג בין מקורות מידע, ואף התנסויות בכתיבה של טקסטים מסוגים שונים למטרות שונות, כגון: כתיבה עיתונאית למטרות מסירת מידע, כתיבת מכתב או תגובה לכתבה ועוד. לאחר ההבעה בכתב אפשר להמשיך להבעה בעל פה של הרעיונות שהועלו על הכתב.

למידה חברתית-רגשית – נתיב למידה זה עוסק בלמידה של סוגיות חברתיות ורגשיות העולות מתוכן הכתבה, לרוב סוגיות של קונפליקטים חברתיים ובין אישיים. העיסוק בלמידה חברתית ורגשית מפתח את המודעות החברתית, מפתח רגישות חברתית, מרחיב את אוצר המילים הרגשי ועוסק בפתרון בעיות. התלמיד יכול "להעתיק" את הפתרונות הנוגעות לכתבה לעולמו האישי, וללמוד כיצד להגיב במקרים מורכבים כאלה ואחרים.

ערכים ולמעורבות חברתית – נתיב למידה זה עוסק בחינוך לערכים העולים מהכתבות, אשר מעודדים חינוך למעורבות חברתית. העיסוק בכתבות אקטואליות מאפשר לנו לדון בנושאים חשובים העומדים על סדר היום החברתי, ובאמצעותם לבסס ערכים מהותיים בקרב תלמידינו. הנושאים החברתיים הנדונים מאפשרים לכל לומד להציע רעיונות שבהם הוא יכול להיות מעורב חברתית, ואף ליישם זאת עם השנים (בצעדים קטנים בכל פעם).

הרחבת ידע עולם – נתיב למידה זה מתמקד בהרחבת ידע תוכן ובטיפול הסקרנות האינטלקטואלית של הלומד. אפשר לבחור נושא העולה מתוך הכתבה ולהרחיב את הידע באמצעות למידה של מקורות נוספים - דיגיטליים ואחרים. למידה מסוג זה מייצרת הסתעפות ומבוססת על חקר.

למידה אינטרדיסציפלינרית – נתיב למידה זה עוסק בלמידה מסתעפת של נושא דרך נקודות מבט דיסציפלינריות שונות. בלמידה כזו העמקה בנושא נעשית דרך ידע המתגבש מתחומי דעת שונים, כגון: אזרחות היסטוריה, גאוגרפיה, מדעים, מולדת, תנ"ך ועוד. בתוכנית הוראה זו הגישה האינטרדיסציפלינרית מחברת בין תחום דעת עברית לבין תחומי דעת אחרים שנלמדים בבית הספר היסודי. חיבור זה מבורך ואף מתבקש, בעיקר בבית הספר היסודי.

נספח 1 – סקירה תיאורטית

קריאה של כתבות אקטואליות בכיתה בלמידה האוריינית / יפעת פרידמן

חוקרים רבים בארץ ובעולם עוסקים במציאת שיטות מיטביות להוראת הבנת הנקרא בבית הספר היסודי והעל יסודי, הוראה הכוללת הבנה של רכיבי השפה השונים הקיימים בטקסט. החוקרים מחפשים אחר שיטות הוראה יעילות, מהנות, משמעותיות ומקדמות למידה, המאפשרות ללומד לרכוש ערכים חברתיים, לפתח את החשיבה הביקורתית ולהעשיר את ידע העולם בזיקה לטקסט.

תובנות ממחקרים שונים מתיישבות עם התפיסה לפיה הוראת השפה דורשת גישה ייחודית שאינה מנותקת מההקשר החברתי והתרבותי, ומסתמכת על היבטים רחבים של הוראה משמעותית ולמידה רלוונטית.

בן־שחר (2003) מתייחסת להיבטים הפונקציונליים־תקשורתיים והחברתיים־תרבותיים של הוראת השפה. לדבריה, בשנים האחרונות מודגשת למידת השפה בהקשר: ההקשר של הטקסט וההקשר החברתי־תרבותי שבו מתרחשת התקשורת. אפילו היסודות הדקדוקיים נלמדים, ככל האפשר, בהקשרים טקסטואליים ובהקשרים חברתיים־תרבותיים. Wijewardene (2021) מדגיש במאמרו את החשיבות ואת הערך שיש לחומרי הלמידה האוטנטיים והרלוונטיים לעולמם של הלומדים.

קציר ופרימור (2016) מדגישות את המרכיב הרגשי בפיתוח הבנת הנקרא. לטענתן, הקריאה משלבת רגשות שונים מצד הקוראים, והוראה יעילה של הבנת הנקרא צריכה להתייחס לקשר העמוק הקיים בין רגש לקוגניציה. קציר (2016) חקרה את הקשר בין אוצר מילים רגשי להבנת הנקרא. במאמרה היא מדגישה את חשיבות אוצר המילים הרגשי להבנת טקסטים, במיוחד בקרב תלמידים עם קשיי קריאה. היא מציינת כי ילדים עם אוצר מילים רגשי עשיר מסוגלים להבין טוב יותר את הכוונות ואת הרגשות של הדמויות בטקסט, מה שתורם להבנה עמוקה יותר של הנקרא. לפיכך, בתהליכי הלמידה סביב הכתבות האקטואליות יש להדגיש את אוצר המילים הרגשי ולחלצו מן הכתבה. אוצר מילים שנלמד בתוך הקשר נרטיבי מעורר רגש, וכך הוא נלמד טוב יותר. השימוש בכתבות אקטואליות מאפשר לנו לעשות שימוש בעיקרון זה ולהרחיב את אוצר המילים אצל הלומדים הצעירים.

חוקרים רבים בארץ ובעולם עומדים על חשיבות השימוש באקטואליה בהוראה. לפי המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים של משרד החינוך, התמקדות בנושאי אקטואליה בשיעורים מייצרת מודעות בקרב התלמידים לאירועים בארץ ובעולם, ומביאה להבנה טובה יותר של ההתפתחויות החברתיות. העיסוק בנושאים אקטואליים חושף את התלמידים לגישות מגוונות, מטפח תחושת שייכות ומעורבות ומחזק את הזהות הלאומית. הבנת המציאות וניתוח מצבים מורכבים המשלבים שיקולים שונים, נקודות מבט ותחומי עניין מגוונים מאפשרים לתלמידים לתרגל חשיבה רב-ממדית, חשיבה ביקורתית, קבלת החלטות וגיבוש של דעות עצמאיות. Tafani (2009) מוסיפה כי אמצעי התקשורת מספקים למורים רעיונות יצירתיים ומעשיים, ומאפשרים להם לתת מענה לצרכים ולתחומי העניין המגוונים של תלמידיהם. אמצעי התקשורת מבדרים את התלמידים ומעודדים קריאה באופן כללי. בדרך זו אפשר לקדם את הקריאה באופן נרחב על ידי מתן ביטחון לתלמידים, חיזוק המוטיבציה שלהם ופיתוח היכולת שלהם להמשיך לקרוא גם מחוץ לכיתה.

קריאה של כתבות אקטואליות ממלאת תפקיד חשוב בפיתוח קריאה ביקורתית וחשיבה ביקורתית. Wijewardene (2021) מתמקד בחשיבות המפגש של הלומדים עם העולם האמיתי על-ידי שימוש בטקסטים אותנטיים. לדבריו, העיתונים הם כלי יעיל לשיפור כישורי השפה של התלמידים וללימוד שפות בשל הגיוון הרב שהם מספקים; הם כוללים כתבות מעניינות ועדכניות בנושאי חדשות, ספורט, חינוך, עסקים ותרבות. גם Khorsheed (2018) מצביע על היתרונות הרבים של השימוש בעיתונים להוראת השפה. לדבריו, הכנסת כלי הוראה חדש ועכשווי לכיתות, כמו העיתון, משפיעה באופן משמעותי על האינטראקציה בין התלמידים ועל מעורבותם בשיעור. Thi Dieu Ha and Thi Luyen (2021) מוסיפים כי עיתונים מקוונים ממלאים תפקיד חשוב בלימוד השפה ובפיתוח חשיבה ביקורתית, והם משמשים בידי המורים מקור עשיר להוראת השפה ולחיזוק הקריאה. Rao (2019) מוסיף וטוען כי עיתונים הם קריטיים בלימוד שפה, בעיקר בלמידה של שפה שנייה או של שפה זרה. לקוראים של המאה ה-21 התמזל המזל, והם יכולים לקרוא את כל העיתונים באינטרנט ולהפיק מהם תועלת במובנים רבים. לדבריו, העיתונים לא רק מפתחים את הידע של הקוראים, אלא גם משפרים את כישורי השפה שלהם. לסיכום, כפי שקבע Grundy (1993), עיתונים עשויים לשמש באופן טבעי אחד

ממקורות השפה האותנטיים בכיתה; הם מספקים ללומדים גירויים המעודדים חשיבה, דיבור וכתביה בהתייחס לנושאים חשובים שעומדים על סדר היום.

לאור האמור לעיל, בפני המורים לשפה (שפת אם ושפה שנייה) עומד כלי הוראה חשוב מאין כמוהו, אשר נותן ערך מוסף להוראת השפה מתוך בחירה (הן של המורה והן של הלומדים), יצירת עניין, הגברת המוטיבציה, פיתוח הסקרנות והקניית אוצר המילים והדקדוק יחד עם הקניית ערכים, עידוד לאקטיביזם חברתי ופיתוח חשיבה מסדר גבוה.

בהתאם לתובנות אלו נבנתה תוכנית הוראה זו, שמטרתה לממש את הערך הרב הקיים בכתבות האקטואליות לצורך קידום כישורי השפה של הלומדים.

נספח 2

מהי כתבה עיתונאית?

כתבה עיתונאית היא טקסט תקשורתי שמטרתו לדווח, להסביר, לנתח או להציג מידע בעל עניין לציבור. הכתבה מופיעה באמצעי התקשורת השונים, כמו עיתונים, אתרי חדשות, רדיו, טלוויזיה ורשתות חברתיות, ונוגעת לרוב באירועים מהמציאות המתרחשת "כאן ועכשיו" – ולכן היא מכונה לעיתים גם "כתבה אקטואלית". כתבה כזו נכתבת על ידי עיתונאים והיא מבוססת על עובדות, על מקורות מידע ולעיתים גם על ראיונות עם אנשים הרלוונטיים לנושא (לימור ורייך, 2009). ישנם מספר סוגים של כתבות עיתונאיות_לכל סוג של כתבה ישנה מטרה תקשורתית-חברתית שונה, ובשל כך המאפיינים הלשוניים והרטוריים של הכתבות בכל אחד מהסוגים יהיו שונים.

להלן יוצגו סוגים שונים של כתבות עיתונאיות. לכל אחד מהסוגים הודגמה כתבה מתאימה. שימו לב, ההדגמה מיועדת לכם המורים לצורך הבנה, ולא לצורך הוראה בכיתה!

כתבת חדשות (News Report)

מציגה אירוע שקרה לאחרונה באופן עובדתי, שואפת להיות אובייקטיבית, תמציתית ומהירה. לדוגמה, "רעידת אדמה הורגשה בצפון הארץ – אין נפגעים". זוהי גרסה מצומצמת של הכתבה העיתונאית. היא עוסקת באירוע רלוונטי בצורה קצרה ומזורזת יותר מכתבת עומק.

להלן דוגמה לכתבת חדשות מתוך אתר Ynet:

[אוניית המשא שחילצה רופאים בכירים עגנה בישראל: "זה לקח יותר משתי יממות"](#)

כתבת תחקיר (Investigative Report)

כתבת תחקיר מבוססת על חקירה עיתונאית מעמיקה. היא עוסקת בנושאים מוסתרים או מושתקים, בבעיות מוסריות, בשחיתויות וכדומה. היא כוללת מקורות רבים, מסמכים, ותחקור עומק. מטרתה של כתבת התחקיר היא לחשוף מידע שאינו ידוע לציבור. תחקיר עיתונאי דורש לעיתים שבועות של עבודה; ביצוע ראיונות, קריאת חומרי רקע וברירת הבר מן התבן.

לדוגמה: תחקיר על טיפול רשלני במוסדות רווחה. להלן דוגמה לתחקיר עיתונאי מאתר Ynet:

[השלכת הפגיעה בבתי הזיקוק בחיפה על משק האנרגיה - והחלופות הקיימות](#)

כתבת פרופיל (Profile)

מציגה דמות ציבורית או דמות מעניינת (מציגה את סיפור חייה, את אישיותה ואת תרומתה לחברה). לרוב משלבת ריאיון, ציטוטים ותיאור אישי. לדוגמה: כתבה על מדען שזכה בפרס ישראל. להלן דוגמה לכתבת פרופיל מתוך אתר Ynet:

[ליהיא גרינר מצטלמת עם התינוקות שסייעה להביא לעולם: "מרגישה שאני ילדתי אותם"](#)

כתבת רקע / הסבר (Background or Explainer)

נועדה להעמיק ולהבהיר נושא אקטואלי לציבור, ולכן היא מאופיינת בכתיבה מורחבת על אודות אירוע רלוונטי. מסבירה על תהליכים, מונחים, הקשרים היסטוריים וכדומה. גוף הכתבה הוא ענייני ומפורט בצורה אובייקטיבית, ומסתמך על מקורות מידע מהימנים ועל ראיונות מקצועיים עם הנוגעים בדבר. לדוגמה: כתבה שמסבירה מהו תקציב המדינה וכיצד הוא מחולק. להלן דוגמה לכתבת רקע מתוך אתר Ynet:

<https://www.ynet.co.il/news/article/rke6tjrdux>

מאמר דעה / מאמר עמדה

המאמר מבוסס אך ורק על דעת הכותב ומלווה בנימוקים לוגיים. הכותרת של מאמר הדעה מושכת, היא לרוב תהיה ישירה ותציג את דעת הכותב בצורה שנונה. חשוב להבין כי במאמרי דעה הכותב הוא "מוכר" אשר מנסה להציע את דעתו לקוראים. הוא משתמש בשלל תחבולות רטוריות ובעובדות על מנת "לקנות" את דעת הקהל ולשכנע אותו בצדקת דבריו.

להלן דוגמה למאמר דעה מ-Ynet:

[זהבי, רק בית"ר | תוכן גולשים](#)

כתבת ריאיון (Interview Feature)

כתבה זו מבוססת על ריאיון עם דמות רלוונטית, לעיתים במסגרת חדשותית ולעיתים ככתבת מגזין. משולבות בה שאלות ותשובות, אך גם תיאורים וניתוחים של דברי המרואיין. מטרתה של כתבת הריאיון היא לבצע היכרות מעמיקה עם אדם, לרוב אישיות מוכרת בציבור, באמצעות סדרת שאלות. הריאיון מצריך מהמראיין היכרות עם נפש המרואיין והכנה של שאלות מתאימות מראש. להלן דוגמה לכתבת ריאיון מתוך אתר Ynet:

[אתי כהן-אנג'ל, שנהרגה ברמת גן, התראיינה בעבר ל"לאשה" וסיפרה: "לא פחדתי מאיש"](#)

כתבת צבע / מגזין (Human-Interest Feature)

כתבה סיפורית, מרגשת או ייחודית, המדגישה צד אנושי, אישי או תרבותי. לרוב היא בעלת סגנון כתיבה עשיר, ולעיתים ספרותי. לדוגמה: סיפור של אישה שפתחה עסק חברתי בכפר קטן. להלן דוגמה לכתבת צבע מתוך אתר Ynet:

[מהגולן לנו יורק: יקב ישראלי התקבל לתערוכת יין יוקרתית](#)

מבנה הכתבה העיתונאית

כתבות רבות, במיוחד כתבות חדשותיות, בנויות במבנה של "פירמידה הפוכה". במקרים של כתבות מגזין או כתבות צבע, המבנה עשוי להיות פחות נוקשה ויותר סיפורי.

כותרת

משפט קצר, מושך ותמציתי שמרכז את עיקר הכתבה. הכותרת היא שם או כתובת בראש הטקסט. מבחינה טכנית היא רצף מילולי או צירוף תחבירי המודפס מעל גוף הידיעה. צירוף זה יוצר ניגוד טופוגרפי (בדרך של שימוש באותיות דפוס גדולות יותר או מודגשות). הכותרת מנוסחת בדרך כלל בתמצות ובדחיסות, ויש לה מספר מאפיינים: שימוש בנקודתיים במקום בפועלי אמירה, השמטת מילות יחס, שימוש בצורת הסביל, שימוש בשמות פעולה, מסירת דיבור באופן ישיר ועקיף.

כיום העיתון מכיל עמודים רבים, והקריאה בו נעשית סלקטיבית, כלומר הקורא בדרך כלל בוחר לקרוא את הטקסטים שמעניינים אותו. לשם כך, הוא נעזר בכותרות של הכתבות השונות. זאת הסיבה לכך שלכותרת של הכתבה העיתונאית יש חשיבות רבה. כאשר הנמען רואה את הרצף המילולי הכתוב בשורה מופרדת, הוא קורא אותו ומסכם לעצמו באופן אינטואיטיבי את הרעיון המרכזי, כלומר הוא מתייחס אל הכותרת כאל קבוצת מילים הנושאת יחידת תוכן שמביעה רעיון שלם.

אפשר לזהות שלושה סוגים של כותרות:

הכותרת העובדתית – סגולתה נעוצה בכך שהיא מתמצתת במילים ספורות מידע רב, ופותרת את האדם הקורא בחופזה מן הצורך להתמקד בפרטים של הטקסט כולו.

הכותרת הפיקנטית – מטרתה לגרות את הקורא לקריאה באמצעות הבלטת ההיבט הייחודי של הידיעה, למשל בדרך של ניגוד, פרדוקס או דגש על מה שיוצא דופן. גם כותרת היצוקה בתבנית תחבירית מוכרת (של פתגם או שם של סרט) עשויה לשרת את הניסוח הפיקנטי.

הכותרת המגמתית – מרמזת על עמדתו של הכותב, מוסיפה פרשנות לעובדות או מציגה אותן מזווית ראייה אישית. היא מנוסחת מתוך כוונה להשפיע על דעת הקהל ולעצב אותו.

כותרת המשנה / התקציר

כותרת המשנה מספקת הרחבה ראשונית של המידע, ומציגה את עיקרי הסיפור. זוהי פסקת הפתיחה של הכתבה, שתפקידה למשוך את הקורא לקרוא את הכתבה.

הפתיחה של הכתבה (ליד)

בפתיחה מופיע המידע החשוב ביותר בכתבה.

הפתיחה עונה על חמש שאלות: מי? מה? מתי? איפה? למה? ולעיתים גם: איך?

גוף הכתבה

בגוף הכתבה נמסר המידע המשלים, וניתנת הרחבה הנוגעת לפרטים הבאים: רקע, הסברים, תגובות, ציטוטים ונתונים, זאת לפי סדר חשיבות יורד. העניין החדשוני מופיע תמיד בראש הידיעה, ולכן סדר הצגת הנושאים אינו כרונולוגי בהכרח.

בגוף הידיעה יפורט ויורחב הסיפור החדשותי באמצעים הבאים: ציון מקור המידע, תיאור נסיבות האירוע (זמן, מקום, סיבה ותכלית), שימוש באמצעים רטוריים מגוונים להצגת הרעיונות ואף שימוש באמצעים חזותיים מגוונים, כגון תמונות ותרשימים.

סיום וסיכום

תובנה, הצצה לעתיד, סיכום דברי הדוברים, או שאלה פתוחה לסיום.
במקרים של כתבות מגזין או כתבות צבע, המבנה עשוי להיות פחות נוקשה ויותר סיפורי.

ביבליוגרפיה

- בן שחר, ר' (2003). עברית שפה שנואה? המורה ללשון בתנאים של שפה משתנה. *פנים*, 24, עמ' 42-29.
- המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים. יחידת השכלה כללית – אקטואליה בכיתה. משרד החינוך – המזכירות הפדגוגית – אגף חברה ורוח בשיתוף המטה לחינוך אזרחי ולחיים משותפים.
- לימור, י' ורייך, צ' (2009). *העיתונות ותרבות החדשות*. האוניברסיטה הפתוחה.
- משרד החינוך (2003). *תוכנית לימודים בחינוך לשוני: עברית - שפה, ספרות ותרבות: תכנית לימודים לגן הילדים בחינוך הממלכתי והממלכתי דתי*. מזכירות הפדגוגית, הפיקוח על הוראת השפה העברית בחינוך היסודי. נדלה מתוך: [\(פורטל פדגוגי, תחום דעת עברית: חינוך לשוני\)](#)
- קציר, ת' (2016). הבנת הנקרא: מילה אחר מילה. בתוך: "להבין הבנה, ללמד להבין: מושגים ומעשים" בעריכת יורם הרפז, הוצאת מכון מופ"ת.
- קציר, ת' ופרימור, ל' (2016). מודל קוגניטיבי רגשי להבנת הנקרא. מתוך: אוגדן הבנת הנקרא, אוניברסיטת חיפה, הוצאה פנימית.
- Grundy, P. (1993). *Newspapers*. Oxford: Oxford University Press.
- Khorsheed, R. (2018). The Role of Using English Newspapers in Enhancing Pre-intermediate Level Learners' Reading Comprehension Skills. *Theory and Practice in Language Studies*, 8, (10), 1370-1375.
- Rao, P.S. (2019). The Impact of Using Newspapers on Teaching Language Skills to the Second Language Learners of English. *ELT Vibes: International E-Journal For Research in ELT*. 5(2). 154-170.
- Rosenstiel, T. & Kovach, B. (2011). The Elements of Journalism
- Silverman, D. (2014). Interpreting Qualitative Data. The role of communication discourse.
- Sabag-Shushan, T., & Katzir, T. (2023). Emotional understanding in reading comprehension at the text, task, and reader levels: a comparison of diverse struggling readers. *Reading and Writing*, 1-25.
- Tafari, V. (2009). Teaching English through mass media. *Acta Didactica Napocensia*, 2(1), 81 - 95.

Thi Dieu Ha, N. & Thi Luyen, V. (2021). Using Online Newspapers to Enhance Students' Reading Skills: A Case Study at Thai Nguyen University. *Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 26 (12), Series 3.

Wijewardene, L. (2021). The Role of the Newspaper in the Teaching of English as a Second Language Classroom. *Journal of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 26(3), Issue 3, Series 9.